

TEMATİK

DETAY

Ispanakta ağız tadı kaçmasın

Hastalık ve yabancı otlarla mücadele ürünün değerini korumak ve lezzetli şekilde tüketebilmek adına önemli.

RÖPORTAJ

Üretimin merkezi olabilir

BCD Mühendislik Genel Müdürü Fatih Üçgün, TDİOSB'lere dair merak edilenleri **tarlasera**'ya anlatıyor.

DOSYA

Rejeneratif tarım

Aylık Tarım ve Kültür Dergisi

tarlasera

facebook.com/tarlasera
twitter.com/tarlasera
instagram.com/tarlasera
youtube.com/tarlasera
linkedin.com/tarlasera
okur@tarlasera.com

YENİ DESTEKLEME MODELİ

İÇİNDEKİLER

EKİM 2024

50

KAPAK KONUSU

YENİ DESTEKLEME MODELİ

Resmî Gazete’de yayımlanarak hayata geçirilen bitkisel üretimde yeni destekleme modeli birçok soru işaretini de beraberinde getirdi. Nitekim sektör paydaşlarının yeni modele dair ortak düşüncesi desteklerin çoğu zaman olduğu gibi geç ödendiği takdirde yüksek enflasyon karşısında bir anlam ifade etmeyeceği, kazanç elde edemeyen üreticinin ise üretimi sürdüremeyeceği yönünde oldu.

70

DOSYA

REJENERATİF TARIM

Doğayı bir bütün olarak ele alan ve ekosistemleri iyileştirirken tarımsal verimliliği artırmayı amaçlayan rejeneratif tarım bir diğer adıyla onarıcı tarım, topraktaki organik maddeyi artırarak ekosistemi onarmayı, toprağı eski haline döndürmekten ziyade onu daha güçlü hâle getirmeyi hedefliyor. Uygulamada sürdürülebilir tarımın bir adım ötesine geçen bir yöntem olarak görülen rejeneratif tarım, son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye’de ilgi görse de bazı eleştirilerle de karşı karşıya.

36

DETAY

TARIMIN YENİ YÜZÜ: DİJİTAL İKİZLER

Tarımda dijitalleşmenin en yenilikçi teknolojilerinden biri olarak karşımıza çıkan dijital ikiz teknolojisi, tarım ürünü, tarım alanı veya tarım makineleri gibi fiziksel bir varlığın sanal kopyasının oluşturulmasını ifade ediyor. Gerçek zamanlı izleme, tahmin ve senaryo analizi, verimlilik artışı ve maliyet tasarrufu gibi konularda tarıma fayda sağlayan dijital ikizler, bugünün ve geleceğin tarımında kilit bir role sahip olacak gibi görünüyor.

38

DETAY

İSPANAKTA AĞIZ TADI KAÇMASIN

Pazar tezgahlarında alıcısı çok olan ve Türkiye’nin ihracat ürünleri içinde bulunan ıspanakta hastalık ve yabancı otlarla etkili mücadele hem ürünün pazar değerini korumak hem de sofralarda lezzetli şekilde tüketilebilirlik adına büyük önem taşıyor.

42

DETAY

BİR PORSİYON KABOCHA KABAĞI ALIR MISINIZ?

Japon mutfağından dünya mutfaklarına yayılarak bugün popüler bir sebze hâline gelen kabocha kabağı, insan sağlığına faydaları ve mutfaktaki çok yönlülüğü ile dikkat çekiyor.

K A P A K

YENİ DESTEKLEME MODELİ

Resmi Gazete’de yayımlanarak hayata geçirilen bitkisel üretimde yeni destekleme modeli birçok soru işaretini de beraberinde getirdi. Nitekim sektör paydaşlarının yeni modele dair ortak düşüncesi desteklerin çoğu zaman olduğu gibi geç ödendiği takdirde yüksek enflasyon karşısında bir anlam ifade etmeyeceği, kazanç elde edemeyen üreticinin ise üretimi sürdürmeyeceği yönünde oldu.

DERYA SERİN

AYLİN ALKAN

Geçtiğimiz ay Türkiye tarım sektörünün önemli bir konusu olan bitkisel üretime verilen desteklemeler ile ilgili yeni bir modelin hayata geçirileceği bilgisi paylaşıldı. Sektördeki her bir paydaşı özellikle üreticiyi yakından ilgilendiren bu açıklamada yeni modelde desteklerin sadeleşerek 3 gruba ayrıldığı belirtildi. Söz konusu yeni modelin neler getireceği, beklentileri ne derece karşılayacağı ise oldukça merak ediliyor. **tarlasera** olarak bitkisel üretimde yeni destekleme modeline dair merak edilenleri sektör paydaşlarıyla görüştük, sistemin artı ve eksilerini değerlendirdik.

Sorunların temel sebebi yanlış politika tercihleri

Bitkisel üretim, tarımsal üretim içinde kritik bir rol oynuyor. Türkiye, zengin tarım potansiyeli ve çeşitli iklim yapısıyla, birçok bitki türünün yetiştirilmesine olanak sağlıyor. Bu tarımsal zenginliğin sürdürülebilirliği, üretkenliğin artırılması ve üreticilerin refah düzeyinin yükseltilmesi adına devlet tarafından verilen desteklemelerin büyük önemi bulunuyor. Çeşitli şekillerde verilen bu destekler belirli politikalar çerçevesinde yürütülürken söz konusu programların nihai hedefi üreticilerin maliyetlerini azaltmak ve bununla birlikte yenilikçi tarım uygulamalarının benimsenmesini sağlamak ile tarımsal verimliliği artırmak olarak belirleniyor. Ancak çoğu zaman bu desteklemeler Türkiye’de enflasyonun yüksek seyretmesiyle eriyip yok oluyor.

Bugün Türkiye tarım sektöründe yürütülen yanlış politikalar, tarım sektörünün deyim yerindeyse kanayan yarası olan elindeki büyük potansiyeli kullanamamasına neden oluyor. Türkiye tarım sektörüne dair kısa bir değerlendirmede bulunan TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Baki Remzi Suiçmez şöyle söylüyor: “Tarım, insanların beslenmesini ve giyinmesini sağlama yanında, milli gelire ve istihdama katkısı, sanayi sektörüne hammadde temin etmesi, sermaye akışını sağlaması ve ihracata katkısı açısından vazgeçilmez bir sektör. Aynı zamanda doğa koşullarına bağlı olması nedeniyle tüm dünyada korunan ve desteklenen bir sektör. Pandemi, savaş, deprem, iklim değişimi, ekonomik kriz gibi olağanüstü ortamlarda ülkelerin kendine yeterliliğini sağlamaya yönelik korumacı tarım politikaları yeniden gündeme geldi. Ülkemizde ise Kalkınma Planları ve Orta Vadeli Prog-

ramlarda, Tarım Şuralarında belli hedefler konulup belli araçlar kullanılsa da bütüncül olmayan parçacı ve yetersiz önlemlerle tarım ve gıdada yaşanan sorunlarımız artarak büyüyor. Ülkemizin yüksek tarımsal potansiyeline karşın bugün üretim-pazarlama-tüketim boyutlarında yaşadığı ciddi sorunların temel nedeni ise yanlış ve yanlış politika tercihleri.” Türkiye’de tarım politikası yok denilse de 1980’li yıllardan beri Türkiye’de uygulanmaya başlanan ve günümüzde de devam eden tarım politikalarının olduğunu belirten Suiçmez, tarımsal girdi üreten ve fiyatları dengeleyen tarımsal KİT’leri özelleştiren, kamu kurumlarını işlevsizleştiren, tarımsal destekleri azaltan ve geç ödeyen, küçük üreticiyi büyük şirketler karşısında korumasız bırakarak alanı tümüyle özel sektörün insafına terk eden, girdilerde ve ürünlerde dışarıya bağımlılığı artıran, tedarik zincirini tekelleştiren neoliberal tarım politikaları ile yaşanan

sorunların çözümünün mümkün olmadığını söylüyor ve şöyle devam ediyor. “Bu süreçte genel ekonomi içerisinde tarımın zorunlu yeri ve stratejik rolüne rağmen tarıma gereken önemin verilmemesi, tarıma ve kırsal alana ekonomik bakış dışında sosyolojik olarak bakılmaması, aynı iktidar döneminde değişen bakana göre değişen politikalarla oluşan belirsizlikler ve üreticinin önünü görememesi, işlevsizleşen kamu yönetiminin hafızasını kaybetmesi ve yeniliklere uyum sağlayamaması, liyakatsiz kamu yönetimi ile yapısal ve altyapısal sorunların çözülmemesi, kâr edemeyen üreticilerin üretimden çekilmesi ve yaşanan kırsal nüfusun gençleşmemesi yaşadığımız sorunları artırıyor.”

Ödemeler 2026’ya kalırsa yeni model bir anlam ifade etmiyor

Yeni destekleme modeline ilişkin detaylarda bitkisel üretim desteklerinin ilk defa

Desteklerin ilk defa üretim döneminden önce açıklanması olumlu olmakla birlikte, destek artışları oranının Orta Vadeli Plana uygun biçimde olacağını belirtmesi, enflasyonu düşürmenin yükünün yine üreticilere yükleneceğini gösteriyor.

Baki Remzi Suiçmez
TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı

plandaki en kritik noktayı vurgulamak istiyor ve "bugün"e dikkat çekmek istiyorum. Çünkü 2024-2025 yılı için açıklanan bu destekleme modelinde ödemeler 2025 hasadı bitip sene sonu icmaller alınıp 2026 yılının başında gerçekleştirilecekse bu destekleme modelinin hiçbir anlamı yok. Çünkü ülkemizde yaşanan enflasyonun etkisiyle bu destekleme miktarları yine buhar olup gidecek."

Türkiye tarım sektörünün bugün geldiği noktayı geçmişe bağlayan ve 24 Ocak 1980 yılında dönemin hükümeti tarafından alınan ekonomik kararların 2024 yılında üreticiye son darbeyi vurduğunu söyleyen Şanlıurfa Suruç'ta yaklaşık bin dönüm arazide üreticilik yapan Müslüm Ösün, sözlerine şu şekilde devam ediyor: "24 Ocak ekonomik kararları ile birlikte tedrici olarak oturtulmaya çalışılan neo-liberal serbest piyasa ekonomisi sistemi, ülkemizin en stratejik sektörü olan tarım sektöründe üreticiyi ağır bir şekilde yaralamış, üreticiyi sosyo-ekonomik olarak bitirme noktasına getirmiş ve içinde bulunduğumuz 2024 yılında da son darbeyi vurmuş görünüyor. Yıllardır her yeni tarım bakanı döneminde yenilenen tarımsal üretim ve destekleme modelleri arazide istenilen sonucu getirmediği gibi, benzer yanlış politikalar tarımdaki sorunların artmasına, üretici sayısının azalmasına ve yaşlanmasına, genç nüfusun tarıma, üretime ilgisini oldukça azaltıp, üretimden kopma hızını giderek yükseltti." Ayrıca üreticiye, üretime, toprağa, suya, ürüne kısacası bütünüyle tarıma değer verilmeyip üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmeyip yaşam koşulları düzeltilmez, ürünleri değer fiyattan satılamaz özellikle de üreticilerin ağır

3 yıllık ve destek ödemelerinin ilk defa üretim döneminden önce açıklandığının altı çiziliyor. Üstelik destek kalemlerinde bir sadeleştirmeye gidildiği belirtiliyor. Bitkisel üretimin desteklenmesi programıyla üreticilere verilecek destekler temel destek, planlı üretim desteği ve üretimi geliştirme destekleri kapsamında 3 gruba ayrılıyor. Söz konusu yeni modele dair düşüncelerini aktaran Özer Çolpan şöyle diyor: "Tarım Bakanlığımız kaynaklarımızdaki azalmaları, iklimlerimizdeki radikal değişimleri ve ülkemizin ihtiyaçlarını öngörerek üretimin daha kontrollü ve planlı bir şekilde yapılması için yeni bir destekleme modeli açıkladı. Şu an için açıklanan rakamlar üretimi ciddi olarak destekleyecek rakamlar olarak gözüküyor. Eğer su kısıtlı olan bir bölgedeyse buğday tarımı için verilen destek 976 tl / da gibi bir rakama geliyor, bu da neredeyse 100 kg buğday bedeli ve bence 'bugün' üreticilerimiz için iyi bir rakam. Ancak yeni

BİTKİSEL ÜRETİMDE BAZI YENİ DESTEKLEME MİKTARLARI

224 ₺

2025 üretim yılı için destek katsayı değeri dekarda 244 lira oldu.

% 50

Temel destekle tüm ürünler için mazot maliyetinin yüzde 50'si ve gübre maliyetinin yüzde 25'i karşılanacak.

% 100

Planlı üretim desteği kapsamında plana uygun ürün yetiştiren üreticilerin mazot maliyetinin yüzde 100'ü ve gübre maliyetinin yüzde 50'si karşılanacak.

3 bin 825 ₺

Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği kapsamında 2025 yılında örtü altı paket destek tutarı dekarda yüzde 50 artırılarak 3 bin 825 liraya, açıkta paket destek tutarı ise dekarda 1305 liraya çıkarıldı.

% 75

Lisanslı depolarda muhafaza edilen ürünler için kira desteği, Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen kira ücret tarifesinin yüzde 75'i olarak ödenecek.

294 bin ₺

Tarımsal yayım ve danışmanlık desteği yüzde 104 artırılarak 294 bin liraya çıkarıldı.

MÜSLÜM ÖSÜN
Üretici / Suruç - Şanlıurfa

DESTEK ÜRETİCİNİN CEBİNDEN ALINIYOR

Mevcut üretim şartlarında sadece stratejik bir ürünümüz olan, verimlilik ve kalite açısından dünyada üst sıralarda olduğumuz, ihtiyacımız kadar üretmediğimiz ve her yıl ithal ürüne 2-3 milyar dolar ödediğimiz pamuk üzerinden değerlendirme yaptığımızda, pamuk 2021'den beri ortalama 15-20 lira. Ancak kilo fiyatı üreticiden çıktuktan sonra 30 lirayı bulabiliyor. Hasatların başlayacağını düşünürsek basit bir hesaplamayla 30-20=10 lira. İyimser bu hesapla üreticinin 1 ton pamuktaki maddi kaybı en az 10 bin lira ediyor. Bunu destek miktarıyla oranlarsak pamuk ekili arazide destekle baz alınan verim dekara 500 kg. 1 dekarda üreticinin düşük fiyattan kaybı 5000 lira. Yeni üretim modelinden alabileceği 1 dekar pamuk desteği 1,1 lira. Düşük fiyattan ekonomik kaybı destek hariç dekarda 3,9 lira ediyor.

Mazot-gübre desteğinin yeni modelde temel destek kapsamında revize edildiği, 2025-2027 yıllarını kapsayan 3 yıllık destek planı içerisinde planlı üretim için belirlenen ürün desenine uygun üretim yapacak üreticilere mazotun yüzde 50'si, gübrenin yüzde 25'i oranında destek sağlanabileceği belirtiliyor. Geçtiğimiz yıllarda üreticiye ödenen tüm destekler, tarımda kullanılan mazottaki fiyat artışlarını ve mazottan alınan ÖTV-KDV'yi bile karşılayamadı. Bizim ovamızda buğdaya verilecek temel destek + planlı üretim desteği toplamı dekara 634 lira ediyor. Buğdayda sulama ücreti ise dekara 800 lira. Kısacası üreticinin bir kalem girdide bir üretim sezonundaki desteği cebinden alınıyor.

2024-2025 yılı için açıklanan bu destekleme modelinde ödemeler 2025 hasadı bitip 2026 yılının başında gerçekleştirilecekse hiçbir anlamı yok. Çünkü ülkemizde yaşanan enflasyonun etkisiyle bu destekleme miktarları yine buhar olup gidecek.

Özer Çolpan
Üretici / Alpu - Eskişehir

→ girdi maliyetleri ve yüksek borçlanma riski ile üretimde kalmasını sadece üretim ve destek modellerinin düzenlenerek veya yenilenerek sağlanamayacağına dikkat çeken Ösün, "Bunun sonucunda tarımsal girdi fiyat artışları önlenemiyor, ürün tarlada fiyat bulamıyor, pazarda-markette fahiş fiyatlardan tezgahların yanına yaklaşamıyor ve üretim zincirinin halkalarında kopma noktasına gelen sürekli bir aşınma oluşuyor" diyor.

Politika tutarsızlıklarına dair birçok örnek var

Yeni destekleme modelini, son yasal düzenlemeler bütünü içerisinde değerlendirmek gerektiğini belirten Baki Remzi Suiçmez ise şunları aktarıyor: "Geçtiğimiz günlerde açıklanan hayvansal ve bitkisel üretimde yeni destekleme modelinin yasal dayanağı, 5 Nisan 2023 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7442 sayılı 'Orman Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 'Yetki' başlıklı 7. maddesine yapılan ilaveler olarak görülüyor. Yasal düzenleme sonrası tarımsal üretimin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından planlanması, Bakanlıkça belirlenen bitkisel üretim, hayvancılık ve su ürünleri ürün veya ürün gruplarının üretimine başlamadan önce Bakanlıktan üretim izni alma zorunluluğu, Bakanlık tarafından belirlenen ürünlerde sözleşmeli üretiminin zorunlu hâle getirilmesi, istenilen ürünü ekmeyen üreticilere yönelik kademeli cezai yaptırımlar uygulanması, sözleşmeli üretimde anlaşmazlıklarda dava öncesi zorunlu arabuluculuk sistemine geçilmesi, ekilmeyen arazilerin

Bakanlıkça kiraya verilmesi, üreticiler için mevcut ÇKS dışında yeni bir kayıt sistemi oluşturulmasına yönelik bir dizi yönetmelik yayımlandı. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'na göre uzun vadeli yönlendirici desteklerle yaşama geçirilemeyen tarımsal üretim planlaması yerine gündeme getirilen zorlayıcı ve sınırlı tarımsal üretim planlaması güncel olmayan veri, yetersiz personel, eksik karar alma mekanizmaları, kapsamdaki ürün sayısı, destek ve alım politikalarıyla uyumsuzluk dahil içeriğinde ciddi sorunlar barındırıyor. Üreticinin sürekli tek taraflı zarar ettiği sözleşmeli üreticilik modelinin zorunlu kılınması önemli bir sorun alanı. Üretici zarar etmediği sürece arazisini işlerken, yüksek üretim maliyetleri ve düşük satış fiyatları nedeniyle işlemediği arazisinin, bir yandan atıl arazileri tarıma kazandırmak için yüzde 75 hibe destekli TAKE Projesi yürütülürken, diğer yandan kamu eliyle zorunlu olarak başkasına kiralanacak olması ciddi bir çelişki ve yeni sorunlara gebe. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak çıkarılan bu yönetmelikleri yargıya taşıdık ve yargı süreci devam ediyor."

Bu süreçte Ağustos ayında bitkisel üretime yönelik iki ayrı karar açıklandığını, bunlardan ilkinin 2025 yılında ödenecek tek yıllık "2024 Yılına Ait Bitkisel Üretim Destekleri", ikincisinin ise ödemelerine 2026 yılında başlanacak üç yıllık "2025-2027 Yıllarında Yapılacak Bitkisel Üretime Yönelik Desteklemeler" olduğunu belirten Suiçmez, "İlk defa bitkisel üretim desteklerinin 3 yıllık ve üretim döneminden önce açıklanması temel destek, planlı üretim desteği ve üretimi geliştirme destekleri kalemleriyle destek kalemlerinde sadeleştirmeye gidilmesi yeni modelin öne çıkan başlıkları. TZOB'a bağlı 5 milyonu aşkın üreticinin olduğu ortamda destekleme ödemelerinin yaklaşık 2,3 milyon olarak ÇKS'ye kayıtlı üreticilere özgü olması eski sistemin devamı. Yakın dönemde mazot ve gübre desteklerinin aynı olarak verilmesi müjde olarak sunulmuştu. Aynı ödemenin istismar edilerek üreticilerin mağdur olduğu gerekçesiyle yeniden nakdi ödemeye dönülmesi politika tutarsızlığına örnek olarak verilebilir" diyor.

Desteklemeler yüksek enflasyon karşısında eriyip gider

Özer Çolpan, bugün tarımsal üretimde mevcut olan desteklemelerle yeni model kıyaslandığında, eski destekleme modelinde verilen mazot gübre desteğinin tek

bir başlık altında birleştirilmiş olup esas hedefin su kısıtı olan bölgelerde kaynakları korumak üzerine odaklanmış ve daha az su ihtiyacı olan bitki üretimini cazip hâle getirmeyi amaç edinmiş olarak yola çıkıldığını ifade ediyor ve yeni plandaki en büyük eksikliğin desteğin ödeme zamanı ve Türkiye'deki yüksek enflasyon etkisinin bu destekleme planının içinde hesaba katılmamış olduğunu vurguluyor: "Bugün iyi olan rakamlar 15 ay sonra enflasyon etkisiyle çok bir anlam ifade etmeyebilir" diyor.

Meyve ve sebzelerde genelde kendine yeten Türkiye, stratejik temel ürünlerde kendine yeterli gelemiyor. Baki Remzi Suiçmez, kıyaslamının sağlıklı olabilmesi için toplam destek bütçesi, destek miktarları ve ödeme tarihleri, açıklanan ürün alım fiyatları ve alınan miktarların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylüyor: "Ülkemizde toplam tarımsal destek bütçesi yetersiz geliyor. 2006 yılında çıkarılan 5488 sayılı Tarım Kanunu ile tarıma verilecek desteklerin milli gelirin yüzde 1'inden az olamayacağı hükmü getirilmesine karşın verilen destekler kanunun uygulandığı ilk yıl yüzde 0,6, 2023 yılında ise yüzde 0,24 oranında kaldı. 2022 yılındaki 63,4 milyar lira olan toplam destek miktarı enflasyon oranının oldukça altında yüzde 44 artışla 2023 yılında 91,6 milyar liraya çıkarıldı. Son OVP'ye göre 2024 yılı destek bütçesi ise yüzde 18-20 artışla 108-112 milyar bandına çıkarılacak. Oysa tarımdan ve gıdadan tasarruf edilemez gerçeğiyle bütçeden tarıma ayrılan toplam kaynak artırılmalı, 2025 yılı bütçesi ve sonraki yıllar için yasa gereği en az yüzde 1'i düzeyinde uygulanmalı."

Türkiye tarımsal üretim için gerekli olan mazot, gübre, tohum, zirai ilaç ve yem gibi temel girdilerde dışarıya bağımlı bir ülke. Dolayısıyla dövizle bağılı olarak girdi fiyatları sürekli artıyor. "Üretici lehine ÖTV ve KDV indirimleri yapılmıyor" diyen Suiçmez, bu konuda şöyle söylüyor: "Tarımsal girdi fiyat endeksi Haziran 2024'te yüzde 47,56, enerji ve yağlarda yüzde 63 artarken, 2024 yılı bitkisel üretim destek kararı ile incelendiğinde 2025 yılında bir yıl sonra ödenecek mazot desteği hububatta yüzde 24 artış ile 185 lira olarak belirlendi. Gübrede hububat dışında 2 yıl üst üste sabit tutulan desteklerdeki artış da piyasadaki artışın altında kaldı. 2025-2026-2027 yıllarını kapsayan bitkisel üretim destek kararına bakıldığında mazot ve gübre desteğinin 3 yıllık yeni modelde temel destek adıyla ödeneceği, 2026 yılında ödenecek 2025 yılı için belirlenen

244 tl / da destek katsayısının o dönemdeki girdi fiyatlarının altında kalacağı öngörülebilir. Ürünlere verilen fark ödemesi / prim destekleri de geç ödenmesi, uzun yıllarca sabit tutulması ya da yapılan artışların yetersizliği nedeniyle işlevsel değil. 3 yıllık modelde primlerin somut olarak açıklanmayıp bütçe olanakları doğrultusunda sonradan açıklanabilecek olması da bir diğer belirsizlik olarak söylenebilir."

Maliyetlere üretici kârı ve refah payı eklenerek alım fiyatları açıklanmalı

Tarımsal üretimde girdi, ürün ve konu bazlı verilen destekler zaten yetersizken üstüne üstlük geç ödeniyor. Bu sürecin 3 yıllık yeni destekleme modeli için de geçerli olduğuna dikkat çeken Suiçmez, yüksek enflasyonist ortamda geç ödenen desteğin destek olmadığını belirtiyor ve sözlerini şöyle sürdürüyor: "Kamunun açıkladığı ürün alım fiyatları üretim maliyetlerinin altında kalıyor, bitkisel ve hayvansal üretimde üretici aleyhine baskılanan fiyatlar karşısında üreticiler üretimi bırakmak zorunda kalıyor. Örneğin kamu alımları yanında çay, fındık, mısır, pamuk, ayçiçeği, çiğ süt, domates, limon, patates dahil tüm ürünlerde alım fiyatlarının maliyetin oldukça altında açıklanması ve yeterli alım yapılmaması üretici-

nin ürününü düşük fiyatla hatta maliyetinin altında özel sektöre satmak zorunda bırakıyor. Üreticinin üretime devam edebilmesi için ürün maliyetine üretici kârı ve refah payı eklenerek alım fiyatları açıklanması ve yeterli alım yaparak kamunun süreci düzenlemesi ve denetlemesi gerekiyor."

Bu sefer sürdürülebilir olur mu?

Uzun zamandır tarımsal üretime dair geliştirilen yeni projelerde, üretim sistemlerinde odaklanılan ortak tek bir konu var, sürdürülebilirlik. Ancak bunun Türkiye tarımsal üretiminde ne kadar başarılı olduğu hep tartışma konusu oldu. Sürdürülebilirlik kavramının altı tam anlamıyla doldurulmadı. Nitekim yeni modelde üretimin sürdürülebilirliği, üretim ve verimin artırılması vurgusu yapılıyor. Akıllara ise yine aynı soru geliyor. Sürdürülebilirlik bu sefer de iç boş bir şekilde kalmaya devam eder mi... Özer Çolpan, bu modelin doğru zamanda üreticinin eline geçecek şekilde düzeltilebildiği takdirde üretimi destekleme kapasitesi olan bir sistem olarak gözüktüğü görüşünde: "Üretici söz konusu destekleri ürünlerin ekimini gerçekleştirdikten sonra tarım ilçe müdürlüklerine vereceği beyanla ÇKS sistemine ürün kaydını yaptırır yaptırılmaz, ürün ekilişi tarım ilçeler ta-

ÜRETİCİ BORÇLARI

707
milyar ₺

BDDK Temmuz 2024 verilerine göre bankalara olan toplam borç son bir yıla göre yüzde 47 artarak 707 milyar liraya çıktı.

2,75
milyar ₺

Takipteki krediler ise Aralık ayına göre yüzde 33 artarak 2,75 milyar liraya yükseldi.

850
milyar ₺

Üreticilerin tarım kredi ve bayiler ile birlikte toplam borcu yaklaşık 850 milyar liraya ulaştı.

➔ rafından kontrol edilip icmale eklenir ve üretici destek ödemesini alırsa bu sistem başarılı bir şekilde işler. Çünkü ürün ekilişini yapan üreticimiz alacağı destekle birlikte hemen gerekli gübre, mazot, zirai ilaç ve diğer ihtiyaçların tedarikini yaparak sezona hazır bir şekilde üretimin devamlılığını sağlayabilir.”

Baki Remzi Suiçmez ise bu konuya dair düşüncelerini şöyle paylaşıyor: “Tarımsal desteklerin etki analizlerinin yapılıp kamuoyuna açıklanmadığı ortamda, yeni hedefler bize göre yeni vaatler olarak kalacak. Tarımsal desteklerin ilk defa üretim döneminden önce açıklanması olumlu olmakla birlikte, destek artışları oranının Orta Vadeli Plana uygun biçimde olacağını belirtilmesi, enflasyonu düşürmenin yükünün yine üreticilere yükleneceğini gösteriyor.”

Türkiye’de üretim sorunu çözülmeden tüketim sorunu, üretim ortamı iyileştirilmeden gıda enflasyonunun düşürülemeyeceği gibi bir gerçek var. Suiçmez, “Üretimdeki, pazarlamadaki ve tüketimdeki sorunlar sürdükçe, şekilsel destekler verilse de zorunlu üretim planlaması ya da zorunlu arazi kiralama düzenlemeleri yürürlüğe girse de 2025 yılı ve sonrası tarımda ve gıdada çok daha zor geçecek. Oysa ülkemizde üreticinin kâr ederek üretimde sürekliliğini ve tüketicinin ucuz, yeterli, sağlıklı gıdaya sürekli ulaşabilmesini sağlamak için üretim politikası, girdi politikası, destek politikası, ürün alım politikası, pazarlama politikası, gıda sanayi politikası, tedarik zinciri politikası, dış ticaret politikası, istihdam politikası, tüketicinin alım gücü politikası dahil olmak üzere tarım ve gıda zincirinin tüm halkalarını içeren bütüncül bir kamucu politikanın oluşturulması ve kamunun tüm zincirde düzenleme ve denetleme görevlerini hızla yerine getirmesi gerekiyor” diyor.

Genel itibarıyla birçok kişi yeni modelin nasıl işleyeceğine dair bir görüş sunamıyor. Nitekim Özer Çolpan, “Üreticiler şu anda tam olarak konuya hakim değiller ve konuyla ilgili yapılacak açıklamaları ve bilgilendirilmeleri bekliyor. Bakanlık bir uygulama rehberi yayımladığında hepimiz konu hakkında çok daha net bir bilgiye sahip olacağız” diye konuşuyor.

Destekler her ürün için geçerli değil

Üretim maliyetine göre ürünler kategorilere ayrıldığı temel destek grubunda her kategori için destek katsayısı belirlendi. 2025 üretim yılı için destek katsayısı değeri dekada 244 lira oldu. Temel, planlı üretim

ve üretimi geliştirme destekleme tutarı, destek katsayısı değeriyle destek katsayısının çarpımı sonucu elde ediliyor. Temel destekle tüm ürünler için mazot maliyetinin yüzde 50’si ve gübre maliyetinin yüzde 25’i karşılanacak. Ancak bazı ürünler için mazot ve gübre desteği verilmeyecek. Özer Çolpan, “Kendi bölgem için konuşmam gerekirse Eskişehir ili, Alpu ilçesinde pancar ektiğiniz zaman size hiçbir destekleme ödemesi yapılmayacak. Çünkü pancar ürün deseni listesinde yer almıyor” diyor. Yeni modelde üretimi geliştirme destekleri kapsamında mücadele konusunda daha çok biyolojik ve biyoteknik mücadelenin ön plana çıktığı görülüyor. Burada amaç kimyasal mücadeleyi en aza indirmek gibi gözüküyor ancak bu her ürün için mümkün değil. Nitekim zirai ilaç maliyetleri de yüksek. İklim değiştiğinde mücadele sayısı da artıyor. Bununla ilgili olarak Özer Çolpan şöyle konuşuyor: “Topraklarımızı korumak ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarmak için düşünülen bu plan gerçekten önemli. Kimyasal gübreyi azaltarak organik gübre kullanımı teşvik edilmek isteniyor ayrıca sertifikalı tohum kullanımına önemli bir destek veriliyor. Üreticinin para kazanmasının şu dönemde tek yolu maliyetleri aşağıya çekmek ve mümkün olduğunca verimleri artırmaktan geçiyor. Ancak verimi artırmak bir yerde iklim şartlarına bağlı olarak belli bir noktanın ötesine geçemeyebiliyor. Çünkü siz ne kadar elinizden geleni yaparsanız yapın çok yükse ya da çok düşük sıcaklık, çok az ya da çok fazla yağış her şeyi değiştirebiliyor. Dolayısıyla üreticinin elinde maliyetleri aşağıya çekmekten başka alternatif kalmıyor. Bunun için de üreticinin sermayesinin kuvvetlendirilme-

sinden başka alternatif yok. Özellikle bugün yüksek enflasyon döneminde bu çok daha önemli bir hâle geliyor.”

“Kâr eden, önünü gören, sosyal güvencesi olan hiçbir üretici eylem yapmaz”

Bakanlığa göre ilkleri barındıran bu destekleme modeli ile destekler daha sade ve etkin hâle getirildi. Üreticiler adına gelecek yılların öngörülebilir olması için destek kararı, ilk defa 3 yıllık olarak hazırlanırken, birim destek katsayı değeri ve destekleme tutarının ise her yıl yeniden belirleneceği vurgulanıyor. Peki, üretimi geliştirme destekleri gibi bazı desteklerin yüksek başlaması bugün maliyetler altında ezilip tarımsal üretimi bırakan üreticiler için bir umut ışığı olur mu? Baki Remzi Suiçmez, sadece yeni destekleme modeli ile tarıma küsen ya da üretimi bırakmayı düşünen üreticilerin tarıma yeniden kazandırılmayacağı görüşünde. Nitekim, “Yüksek üretim maliyetlerine karşın maliyetin altında alım fiyatlarıyla üreticilerimiz bu yıl hasat ettiği hemen hemen tüm ürünlerden zarar etti. Bu yıl üreticiler neden eylem yapıyor diye konuşuyoruz. Kâr eden, önünü gören, sosyal güvencesi olan hiçbir üretici eylem yapmaz, aksine üretimi artırır. Öz sermayesi yetersiz bir üretici uzun yıllardır uygulanan yanlış tarım politikaları sonucu bugün dışarıdan kredi kullanmazsa üretim yapamayacak

duruma geldi. BDDK Temmuz 2024 verilerine göre bankalara olan toplam borç son bir yıla göre yüzde 47 artarak 707 milyar liraya, takipteki krediler ise Aralık ayına göre yüzde 33 artarak 2,75 milyar liraya çıktı. Üreticilerin tarım kredi ve bayiler ile birlikte toplam borcu yaklaşık 850 milyar liraya ulaştı. Borç için ipotek zorunluluğu, haciz ve icra boyutunda üreticilerin üretim alanlarını ve araçlarını kaybetmesi boyutu da çok ciddi bir sorun olarak ortada duruyor. 2025 yılında ödenecek 2024 yılı desteklerinin yetersiz olduğu ortamda önünü göremeyen üreticilerin, 3 yıllık yeni destekleme modeli hakkında yeterli bilgisi yok, endişeleri çok. En önemli sorun ise belirsizlik ortamında kamu yönetimine olan güven sorunu. Yeni dönemde üreticinin alandan çekilmemesi ya da çekilenlerin yeniden alana dönmesi için beklentileri somut önlemlerle artan üretim maliyetlerinin düşürülmesi, yetersiz ve geç ödenen destekler sorununun çözülmesi, üretim alanında ürün fiyatlarının kamu ya da şirketler tarafından üretici aleyhine basılanmaması, tarımsal kredilerin üretici lehine düzenlenmesi, süregelen girdi ve ürün ithalatın kısıtlanması, iç piyasada fiyatları düşürme gerekçesiyle ihracat kısıtlamalarına gidilmemesi, üreticilerin aynı zamanda tüketici olmaları nedeniyle alım güçlerinin artması yanında tedarik zinciri ve pazarlama kanallarında tekelleşme sorununun çözülmesi olarak söylemek mümkün.”

TARIMSAL ÜRETİMİN PLANLANMASI KURULU TARAFINDAN PLANLI ÜRETİM KAPSAMINA ALINAN ÜRÜNLER

- Arpa
- Aspir
- Ayçiçeği (yağlık)
- Buğday
- Kanola
- Fasulye (kuru)
- Mercimek
- Mısır (dane)
- Nohut
- Pamuk (kütü)
- Patates
- Soğan (kuru)
- Soya
- Yem bitkileri

→ Destekler üretimin başında verilirse bir anlam kazanır

Özer Çolpan, üreticilerin tarıma kazandırılması ve üretimin devamlılığının sağlanması için söz konusu desteklerin üreticiye üretime başladığı noktada verilmesi gerektiğinden yana: "Yoksa şu anda üreticilerimiz üretirken zarar ettikleri bir noktadalar. Bunun da örneklerini ülkemizin çeşitli noktalarında yaptıkları eylemlerle duyurmaya çalışan üreticilerimizle görüyoruz. Maliyetlerin yükseldiği ancak fiyatların geri geldiği bir noktada üreticinin üretimi sürdürmesi çok da kolay olmuyor."

Müslüm Ösün ise tarım ürünleri pazarlama, düzenleme, fiyatlandırma, fiyat garantisi konularında tarım yönetimi yetkin kılinmasını ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 21. Maddesi gereği GSMH'nin yüzde 1'inden az olmamak kaydıyla tarıma kaynak aktarılması gerektiğini hatırlatarak şöyle söylüyor: "Tarım Kanunu'nun yürürlüğe konulmasından bu yana üreticiye bu oran üzerinden ödenmeyen milyarlarca liranın faturasını üretici yüksek faizle borçlanarak ödemeye çalışıyor. Arazisini, traktörünü satın, son çare iflas noktasında üretimden çekilmek zorunda kalıyor." Geliştirilen tarım politikalarının üreticiye, üretime değer vermesi gereken bir bütün olması mutlak bir zorunluluk. Bu anlamda tarımın bin yılların birikimiyle oluşan üretim kültürü olduğu

belirten Ösün, "Üretici, bu kültürü üretirken yaşatan bir güç" diyor ve şöyle devam ediyor: "Bugün günü kurtaralım mantığıyla stratejik önemde olan tarım sektörü ihmal edilemeyecek kadar değerli. Her platformda tarımın milli güvenlik kadar önemli olduğunu vurgulayan yöneticilerimiz, gıda ve tarım sektörünün tamamıyla serbest piyasa koşullarına terkedilmesine de karşı durmalı, üreticimizi koruyacak ve üretimin sürdürülebilirliğini sağlayabilecek tedbirleri ivedilikle hayata geçirmeli. Nitekim son pişmanlık fayda etmez."

Üreticilerin desteklerden ne ölçüde faydalanacağı ileri için önemli

Bitkisel üretimde yeni destekleme modeli, bugün üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlama açısından önemli bir adım olarak planlanmış gibi duruyor. Ancak uygulama sonuçları, üreticilerin bu desteklerden ne ölçüde faydalandığını ve sektördeki genel etkilerini anlamak için kritik öneme sahip. Bu anlamda Baki Remzi Suiçmez'in de belirttiği gibi tarımda ve gıdada giderek artan sorunların kalıcı çözümü için genel ekonomi içerisinde tarımın zorunlu yeri ve stratejik rolü hak ettiği noktaya getirilmeli. Ülke düzeyinde üretimi ve üreticiyi koruyan kamucu tarım politikaları belirlenmeli ve yönetimlerde liyakatli kadrolar olmalı. Üretim alanlarımızı ödünsüz koruyan arazi kullanım planları yapılmalı. Girdi

maliyetlerini düşürüp, destek miktarlarını artırarak ve zamanında ödeyerek, alım fiyatlarını maliyet üzerinde vererek temel ürünlerde Türkiye'nin kendine yeterliliğini sağlayacak uzun vadeli yönlendirici tarımsal üretim planlaması yaşama geçirilmeli. Sözleşmeli üretimde üreticiyi koruyucu düzenlemeler yapılmalı ve denetlenmeli. Sulama planlaması özellikle kuraklığı da dikkate alarak yapılmalı, Tarımsal Ar-Ge yatırımları artmalı, verimlilik ve kalite ön plana çıkmalı. Girdilerde ve temel ürünlerde dışarıya bağımlılık azaltılarak kalkmalı, yine Türkiye'nin kendine yeterli olduğu ürünlerde iç piyasada fiyatları düşürmek amacıyla ihracat kısıtlamasına gidilmemeli ve dış pazarlar kaybedilmemeli. Böylece üretim alanlarından, üretimden ve üreticiden yana politika tercihleriyle ve kamunun piyasayı düzenleme ve denetleme yetkisini etkin kullanmasıyla Türkiye, tarımda hak ettiği yere gelebilir. Özer Çolpan da tarımsal üretimdeki sorunlara ithalatla çözüm olmadığını anlaşılması gerektiğini, üretip, üretilene katma değer katıp dışarıya ihracatmenin Türkiye'yi ileriye götüreceğinin anlaşılmasını ve bu yönde çalışmaya başlanması gerektiğinin altını çiziyor. Bu anlamda üreticilerin 3 yıl zarar edip 1 yıl çok para kazanacakları bir sisteme değil, her yıl belli oranda para kazanacakları bir sisteme ihtiyacı var. Ancak bu üretimin devamlılığını sağlar ve Türkiye'yi her konuda ileriye götürür. ■